

گزارش «شهروند» در آخرین روزهای سال - در استقبال از بهار - درباره «سیاه» و «سیاه بازی» و «حاجی فیروز»

جلوه امروزی سیاوش اساطیری که پیراهن سرخش یادآور گذر از آتش است

شادی آور ملی را نمی توان و نمی باید در میهمانانی از آن سوی مرزها جست و بدین سبب، علاوه بر اسطوره شناس نام آوری چون شادروان استاد مهرداد بهار که حاجی فیروز و سیاه تخت حوضی را نمادی از سیاوش اساطیری می پندارد، پژوهشگری چون سودابه فضائلی نیز رنگ چهره و لباس وی را نشانه هایی بازمانده از آرایش نمادین بالاترین مراتب در آیین مهری و شخصیت مردم دوست و حقیقت جویش را نمادی از «فیروز مقدس» قهرمان اساطیری این آیین می داند و همین ها هم این نقش و نقش آفرینانش را محبوب قلب های شادی خواه ایرانیان ساخته ...

برخلاف تعاریفی که بر این باورند که «حاجی فیروز» و سیاه تخت حوضی ریشه مشابه و مشترک دارند، اما هنرمندی مانند هادی عامل هاشمی - که هم پژوهش های زیادی در این زمینه داشته و هم این که در نمایش های زیادی از این گونه فعالیت کرده - باوری دیگر در این زمینه دارد و به «خبرگزاری برنا» می گوید که «تفاوت های زیادی بین حاجی فیروز و شخصیت های سیاه وجود دارد. در واقع، حاجی فیروز یکی از شخصیت های ویژه نوروزی است که در خیابان ها می رقصد و مژه بهار را می دهد. درباره ریشه حاجی فیروز نظریات مختلفی وجود دارد. یکی از این نظریات به پیروز یکی از شخصیت های تاریخی ایران برمی گردد. پیروز در هشتمین سال پس از اشغال ایران توسط اعراب، عمر را در مقر فرماندهی اعراب در سرزمین های ایران به قتل می رساند. خبر این قتل در زمان نوروز به ایران می رسد و ایرانی های پیروزی را جشن می گیرند».

اما این که این شخصیت ها امروزه روز تا چه اندازه به شکل گذشته در دنیای امروز حضور دارند؛ این هنرمند می گوید «با این که هر دو شخصیت حاجی فیروز و سیاه بالباس های خاصی که به نوعی نماد دلاوری و استقامت در برابر ظلم هستند، در گذشته نقش هایی بسیار مهم داشتند؛ اما امروز متأسفانه این شخصیت ها بیشتر به نمادهایی سطحی و تجاری تبدیل شده اند که از مفهوم اصلی و فرهنگی شان فاصله گرفته اند. دلیل این که این شخصیت ها هنوز هم در جامعه ما حضور دارند، این است که در دل فرهنگ و آیین های مردمی ریشه دارند. اگرچه امروز این شخصیت ها در خیابان ها یا مراسم ها به شکل خاصی دیده می شوند، اما همچنان در بستر جامعه باقی مانده اند و به نوعی جزئی از آیین ها و سنت های نوروزی محسوب می شوند».

✍️ **شهروند** در این آخرین روزهای سال که در سطح شهر هر طرف که نگاه می گردانی، سرخپوشان سیاه چرده ای را می بینی که با سازی و آوازی لایلی ماشین های گرفتار در راه بندان های آخر سال دنبال جمع آوری خرده پولی یا اسکناسی برای گذران زندگی هستند؛ فرصت خوبی است برای سخن گفتن از این شخصیت ها - که با نام هایی چون سیاه، الماس، مبارک و در آخرین روزهای سال هم حاجی فیروز - جلوه ای دیرینه از نمایش و سنت های نمایشی این سرزمین را در گوشه و کنار به اجرا درمی آورند. شخصیت هایی گزیده برداری شده از سیاه اصیل نمایش های ایرانی که برخلاف همیشه که منتقد بوده و با زبان سرخش پهلوار مشکلات اجتماعی را به نقد می کشیده، حالا برای این که مژه آمدن بهار را بدهد و با طنزهای شیرینش خنده بر لب مردم آورد، می نواز و می خواند. این مطلب به این بهانه؛ در آخرین روزهای سال کهنه به این موضوع می پردازد که سیاه کیست؛ سیاه بازی چیست؛ و اینان از کجای تاریخ آمده اند؟!

می گوید که «سیاه در فرهنگ ما گدا نیست و منتقد است و آمدنش مژه رسیدن بهار را می دهد».

اما این که ریشه این شخصیت و پیشینه آن کجاست؛ اهل فن در این زمینه دیدگاه های گوناگونی دارند. مهرداد بهار نویسنده و پژوهشگر ایرانی «حاجی فیروز» و سیاه تخت حوضی را نمادی از سیاوش اساطیری و وابسته به جشن های سیاوش دانسته است. به گفته او «گمان می رود که جامه سرخ این شخصیت اسطوره ای یادآور گذر از آتش و خون سیاوش است و چهره سیاهش نیز نشانه یختگی و دانایی ایزد - قهرمان باستانی که هر ساله در آغاز بهار از جهان مردگان به سرزمین ما سفر کرده و در پر سیاوشان زندگی دوباره می یابد». محمد حسین ناصر یخت استاد دانشگاه، پژوهشگر و نویسنده و کارگردان تئاتر در مقاله ای در این زمینه دیدگاه های گوناگونی را که استادان نمایش و پژوهشگران حوزه اسطوره درباره تاریخچه و فلسفه سیاه دارند، به اختصار توضیح داده است. بر اساس این مقاله؛ عده ای این نقش را بازمانده نمایشگران سیاه چرده ای می دانند که به شهادت تاریخ و ادبیات کلاسیک در دوران ساسانی از هندوستان راهی سرزمین ما شدند؛ کولیانی لعبت بازو بازی سازی که شادمانی را در کوی و برزن و بازار به ارمغان آوردند. گروهی دیگر، این نقش را نتیجه و حاصل الگو گرفتن و گزیده برداری لوده پوشان حاضر ویژه و سبکسری های غولابان خانه زاد سیاه در منازل تعیان و اشراف در اواخر دوره قاجار تلقی کرده اند و بعضی نیز پدید آمدن آن را ثمره گسترش مقبولیت بیک های نوروزی باستانی می دانند و معتقدند که خاستگاه قهرمان محوری نمایش های

«سیاه بازی» نوعی نمایش کمیک ایرانی همراه با رقص و آواز و موسیقی است که در آن شخصی، اربابی یا سلطانی به همراه غلامی سیاه و گیج و گول دست به کارهایی خنده دار می زنند - و در عمق، این بازی نمایشی، رویکردی انتقادی دارد. بهرام بیضایی در کتاب نمایش در ایران می نویسد: «سیاه بازی یکی از انواع نمایش های شادی آور است که در آن از زبان سیاه با رویکردی انتقادی و طنزآمیز به موضوعات اجتماعی، سیاسی، عاطفی و حتی تاریخی پرداخته می شود». در این میان «حاجی فیروز» هم - برگرفته از این گونه نمایشی - یک چهره افسانه ای در فرهنگ ایرانیان است که به شهرهای آید تا آمدن نوروز را به مردم آگاهی دهد.

گونه نمایشی «سیاه بازی» که بخشی از هنرهای عامیانه ای است که ریشه در دوره صفویه دارد - ولی با این حال از سال ۱۲۹۵ شمسی اوج بیشتری گرفته - تنها هدفش البته سرگرمی و سرخوشی و شادزیستی نیست. بلکه سیاه بازی بیشتر با هدف به مضحکه کشاندن نظم تحمیلی و فروکشیدن صاحبان قدرت و ثروت و جاه و مقام توسط فردی «عوام» اجرامی شود. یا آن گونه که بهرام بیضایی گفته: «سیاه در قالب کامل شده خود غلام و نوکری است که هجومی کند و مسخره می کند در عین زیرکی، سادگی و گاهی صراحت همراه با ترس. با وجود ظاهر مضحک مسخره اش، گاهی از عمق وجود او سخنان دردآلود و تلخی بیرون می ریزد که خنده را به زهر خند بدل می کند». برای همین هم هست که در رقص و آوازهای «حاجی فیروز» هم آن ته مایه تلخی و درد را می توان حس کرد. این همان چیزی است که مهدی صفاری نژاد بازیگر تئاتر و مدرس نمایش های آیینی و سنتی نیز هنگام صحبت از تاریخچه سیاه بازی مورد تاکید قرار می دهد و

خبر اول

برنامه تعطیلی سینماها و تئاترها در شب های قدر

به مناسبت ایام عزاداری شب های قدر سینماهای سراسر کشور تعطیل شده و فیلم ها نمایشی نخواهند داشت. به گزارش هنرآنلاین، با فرارسیدن ایام عزاداری شب های قدر، سینماهای سراسر کشور از اذان مغرب چهارشنبه ۲۹ اسفندماه ۱۴۰۳ تا صبح دوشنبه ۴ فروردین ماه ۱۴۰۴ تعطیل خواهند بود. از صبح دوشنبه چهارم فروردین ماه نیز فعالیت سینماها به حالت عادی باز خواهد گشت و سینماها اکران فیلم ها را از سر خواهند گرفت. لازم به ذکر است که بعضی سینماها در روز یکشنبه سوم فروردین ماه ۱۴۰۴، نمایش فیلم ها را از ساعت ۱۱ صبح تا اذان مغرب ادامه خواهند داد. در حال حاضر فیلم های «دایناسور»، «موسی کلیم الله»، «کوکتل مولوتف»، «رها»، «پسر دلفینی ۲»، «بامبولک»، «پیش مرگ»، «عینک قرمز» و «۷۰ سی» در برنامه اکران نوروزی سینماها قرار دارند.

اما بنا بر اعلام روابط عمومی اداره کل هنرهای نمایشی؛ نمایش های سراسر کشور نیز به دلیل همزمانی با شب های قدر و شهادت امام علی (ع) به مدت ۶ شب روی صحنه نخواهند رفت. این یعنی تماشاگران تئاتر از زمان اذان مغرب روز سه شنبه ۲۸ اسفند ۱۴۰۳ تا پایان روز دوشنبه ۴ فروردین ماه ۱۴۰۴ شاهد اجرای هیچ نمایشی نخواهند بود. در این محدوده زمانی، البته، نمایش های مذهبی و مناسبتی مطابق قوانین شورای ارزشیابی و نظارت و مقررات سالن اجرامی توانند به اجرای خود ادامه دهند.

برده نقره ای

بازگشت «بی سروصدا»ی یک فیلم توقیف شده

یکی از فیلم های توقیف شده سال های اخیر سینمای ایران با بازی پیمان معادی و مهران غفوریان به زودی روی پرده سینماها خواهد رفت. به گزارش کافه سینما؛ با مشخص شدن پخش کننده و سینمای سرگروه فیلم «بی سروصدا» این فیلم حوالی اردیبهشت ۱۴۰۴ به سینماها خواهد آمد. فیلم سینمایی «بی سروصدا» به تهیه کنندگی و کارگردانی مجیدرضا مصطفوی که با پخش کنندگی شایسته فیلم به سینماهای آید؛ با بازی پیمان معادی، مهران غفوریان، هانیه توسلی، فرشته حسینی، مهدی حسینی نیا، شیرین ضابطیان و محمد شاکری براساس فیلمنامه مشترک مجیدرضا مصطفوی و مهیار حمیدیان جلوی دوربین رفته است. این فیلم روایت مردی است پوست کلفت اما آرام؛ که همه تلاش خود را می کند تا کتانی به وضعیت اقتصادی اش بدهد، ولی شرایط جامعه و آدم های اطرافش او را در تنگنا قرار می دهند. گفتنی است که پخش کننده این فیلم - شایسته فیلم - در اکران نوروزی امسال فیلم کمدی پر فروش «دایناسور» و از فیلم های سال های گذشته نیز فیلم های اجتماعی «بی بدن» و «ملاقات خصوصی» را پخش کرده است.

اکران آنلاین

سریال کمدی «خجالت نکش» در نوروز

«خجالت نکش» قرار است در ایام نوروز در قالب سریال از پلتفرم فیلم نت برای مخاطبان نمایش داده شود. به گزارش خبرگزاری هنر ایران، سریال کمدی «خجالت نکش» در تعطیلات نوروز در ۸ قسمت پخش خواهد شد. انتشار اولین قسمت این سریال از دوشنبه ۴ فروردین از فیلم نت آغاز می شود و روزهای زوج تا ۲۰ فروردین در اختیار مخاطبان قرار خواهد گرفت. احمد مهرانفر، شبنم مقدمی، بهاره کیان افشار و بهرنگ علوی شماری از بازیگران «خجالت نکش» هستند که پیش از این در قالب دو فیلم سینمایی ساخته و پخش شده و مورد استقبال تماشاگران قرار گرفته بود.

نمایش خانگی

۲۳۵ مستند در شبکه نمایش خانگی

۲۳۵ مستند از تولیدات ادوار مختلف مرکز گسترش سینمای مستند، تجربی و پویانمایی وارد شبکه نمایش خانگی شد. به گزارش ایلنا، براساس اهداف مرکز گسترش سینمای مستند، تجربی و پویانمایی برای رونق عرضه و گسترش دایره مخاطبان سینمای مستند و توجه به موضوع مهم نمایش شادی آور است که آثار، ۲۳۵ مستند تولید شده از دهه ۸۰ تا پایان سال ۱۴۰۱ در پلتفرم فیلمیوم عرضه شد. در این مجموعه جذاب و خاطره انگیز، بسیاری از این آثار برای اولین بار در بستر آنلاین عرضه شده و در دسترس علاقمندان به سینمای مستند قرار گرفته است. گفتنی است که این مرکز در بهار پیش رو، چهار مستند «فرار از قصر»، «خانواده خلج»، «غیرمسکونی» و «قوی دل» و فیلم سینمایی «لاله» ساخته اسدالله نیک نژاد را روانه اکران آنلاین خواهد کرد.

جعبه جادو

قول مردونه شبکه سه بعد از شب های قدر

«قول مردونه» عنوان سریال نوروزی شبکه سه سیماست که بعد از شب های قدر پخش خود را در تلویزیون آغاز خواهد کرد. به گزارش ایسنا، مجموعه تلویزیونی «قول مردونه» به کارگردانی علی طاهر فر و تهیه کنندگی ایرج محمدی نوروز ۱۴۰۴ بعد از شب های قدر از شبکه سه سیما پخش خواهد شد. این سریال در ۳۰ قسمت و در زائر کمدی با روایتی از زندگی در دهه ۶۰ تهیه و تولید شده است. در سریال «قول مردونه» بازیگرانی چون محمدرضا هدایتی، شهره سلطانی، محمد نادری، مریم موسویان، رویا میرعلمی، آشا محرابی و سیروس میمنت به ایفای نقش پرداخته اند.

وداع

مرگ خانم بازیگر در ۴۳ سالگی

امیلی دکن بازیگر بلژیکی برنده جشنواره کن در ۴۳ سالگی درگذشت. به گزارش گاردین، دلیل درگذشت امیلی دکن - که برای اولین نقش خود در فیلم «روزتا» ساخته برادران داردن برنده جایزه بهترین بازیگر زن از جشنواره کن شده بود - سرطان نادر غده فوق کلیوی عنوان شده است. خانواده و نماینده او تأیید کردند که این بازیگر بلژیکی در ۴۳ سالگی در بیمارستانی در حومه پاریس درگذشته است. امیلی دکن در ماه اکتبر ۲۰۲۳ فاش کرده بود که به نوعی سرطان غده فوق کلیوی مبتلا شده است. این بازیگر بعد از برنده شدن جایزه بهترین بازیگر زن در جشنواره فیلم کن برای بازی در «روزتا» مسیر حرفه ای خود را با تئاتر چون «دختر روی قطار» و «درام «پچه های ما» ادامه داده و جوایز متعددی برای حضور در این فیلم های - عمدتاً فرانسوی زبان - به دست آورده بود. آخرین فیلم امیلی دکن فیلم انگلیسی زبان «زنده بمان» بود.

رقابت «موسی کلیم الله (ع)» با ۲ فیلم کمدی

فهاد آنتیش از جمله بازیگران این فیلم سینمایی هستند. فیلم سینمایی «کوکتل مولوتوف» به کارگردانی حسین دوماری نیز که اکران خود را از ۱۵ اسفند و بایک هفته تاخیر از سایر رقبا آغاز کرده است در هفته گذشته ۶ میلیارد و ۵۱۶ میلیون تومان فروخته است و در همین مدت جایگاه سوم فروش آثار نوروزی را به خود اختصاص داده است. در این فیلم بازیگرانی چون امین حیایی، احمد مهرانفر، پژمان جمشیدی، ستاره پسیانی، یکتاناصر، سیاوش چراغی پور، علیرضا استادی، گمندا میرسلیمانی و سعید امیرسلیمانی حضور دارند. در جایگاه چهارم این رقابت نیز فیلم سینمایی «رها» به کارگردانی حسام فرهمند قرار دارد که اکران خود را از ۱۹ اسفند و بایک روز تاخیر نسبت به سایر رقبا آغاز کرده است. این فیلم اجتماعی حاضر در سبد اکران نوروزی در هفته گذشته ۲ میلیارد و ۶۲۰ میلیون تومان فروخته است که با کاهش حدوداً ۳ میلیاردی نسبت به هفته گذشته در جایگاه چهارم فروش قرار می گیرد. شهاب حسینی، غزل شاکری، ضحاک اسماعیلی، آرمان میرزایی، محمدرضا سامیان، محمد اشکان فر، هادی افتخارزاده، ماهنی مهرپور، سیده پهلوان زاده و بردیا دیانت بازیگران این فیلم سینمایی هستند که در چهل و سومین جشنواره فیلم فجر سیمرغ بهترین فیلم اول را دریافت کرد.

اکران فیلم های نوروزی همچنان ادامه دارد و در هفته سوم اکران ۲ فیلم کمدی «دایناسور» و «کوکتل مولوتوف» به همراه فیلم تاریخی مذهبی «موسی کلیم الله (ع)» بیشترین فروش را داشته اند. به گزارش خبرگزاری مهر، فیلم های اکران نوروزی که به عنوان پیشتاناز اکران سال ۱۴۰۴ از ۸ اسفند اکران خود را در سینماها آغاز کرده اند؛ بر مبنای آمار سمفادر سومین هفته اکران فروشی بیش از ۳۴ میلیارد تومان را برای سینمای ایران به ارمغان آورده اند. فیلم سینمایی «دایناسور» به کارگردانی مسعود اطیابی که اکران خود را از ۸ اسفند آغاز کرده است و در سبد اکران نوروزی قرار دارد تنها در هفته گذشته ۱۳ میلیارد و ۱۲۰ میلیون تومان فروخته داشته و تا کنون ۱۷۴ هزار بلیت فروخته است. این فیلم مانند هفته گذشته همچنان در جایگاه اول فروش آثار سینمایی قرار دارد. در این فیلم بازیگرانی چون پژمان جمشیدی، امیرجعفری، یوسف تیموری، امیرتوسلی، سوسن پرو، سپا نیاستی، حامد وکیلی، رضاناچی و نگار فروزنده حضور دارند. فیلم سینمایی «موسی کلیم الله (ع)» به کارگردانی ابراهیم حاتم کی که اکران خود را از ۸ اسفند آغاز کرده در سومین هفته اکران فروش ۶ میلیارد و ۹۲۹ میلیون تومانی را ثبت کرده است از این رو مشابه هفته گذشته در جایگاه دوم جدول فروش هفتگی قرار می گیرد. مریلزارعی، علیرضا کمالی، بهنام تشکر، بهاره کیان افشار، شکیب شحرور و